

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 მხოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრფო იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. მათ. 11 28.

№ 6.

1883—1897

31 მარტი

გ ა ზ ე თ ი ს უ ა ს ი :

„მწყემსი“	„მწყემსი“ რუსული გამოცემით
12 თვეით . . . . . 3 მან.	12 თვეით . . . . . 5 მან.
6 — . . . . . 2 —	6 — . . . . . 3 —

შულისა და წერილების გაგზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
 В № Квирп.л. в редакцию „Мухемси“ и „Пастыр“.

შველა სტატიები და კორექსორდენციები, რომელნიც იქმნებიან დასაბუქდავით გამოგზავნილნი, ვრცლად და გასაგებლად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაუბრუნდეს

სტატიები მიიღებიან რუსულს ენაზე დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

ზორს ჩეგვან, არა მსურს ჩემი ვინაისი მვიმოგა!..

მოგესვენებათ, რომ 1854 წლიდან ჩვენს ვენახებს გაუჩნდა ორ ნაირი ჭირი, რომელსაც ხალხი ნაცარს და ჭრახს უწოდებს. ამ ნაცარმა და ჭრახმა მეტის-მეტად დაზარალა ჩვენი ვენახები. ივნისის თვეში ამ სნეულებით შეპურობილი ვენახები სწორეთ ცუდი სანახა-

ვია. ივლისში ვენახებს ფოთლები, თითქმის, სრულებით გამხმარი აქვს და ტყვები ნაცარისაგან დამსკდარნი და გამხმარნი არიან. მრავალ გზის გამოუცხადეს ხალხს ვენახების წამლობა, მაგრამ ეს სასარგებლო რჩევა არ ჩაიგონეს. ბოლოს მართებლობამ განიზრახა ნასწავლი აგრონომების გაგზავნა სოფლებში, რომ მათ მუქთად ეწამლათ ვენახებისათვის. ნასწავლი აგრონომები, ბრძანებისა მებრ, წავი-

დენ სოფლებში ვენახების საექიმოდ და ბორდოს სითხით, სწილენძის შაბიამანის წელით იწვევს ვენახების მორწყვა, მაგრამ მამულის მეხატრონენი უარზე დადგენ და აგრონომები ვენახებში არ შეუშვეს. როგორც იქნა ერთი ოჯახის უნცროსი ძმა დაითანხმეს აგრონომებმა, რომ მისი ვენახი მოესხურებიათ შაბიამანის წელით და მოეყარათ გოგირდის ფხვნილი. მაგრამ უფროსი ძმა ვენახის, მოსამზღვრე, კეცით დაუხვდა სამსდვარზე ვენახის მომრწყველთ. მან გამოუცხადა აგრონომებს, რომ თუ ერთი ცვარი გადმოესხა ჩემ ვენახში ეკ რაღაცა მწვანე წყალია, მაშინ ცოცხალი ვერ გამასწრებთო... აგრონომებმა უოველივე ღონისძიება მიიღეს, რომ მოსამზღვრე ძმის ვენახში ერთი ცვარი წამალი არ გადასსმულიყო. გათავდა მორწყვა ვენახისა. მოსამზღვრე ვენახის ზატრონმა ძმამ დააგდო კეცი და დაძვირებული შინ წავიდა. სძირად გადახედავდა თავის და მისი ძმის ვენახს, რომელსაც, მისი აზრით, საწამლაზი და ვენახის გასახმობი წამალი მოასხურეს. ერთი თვის შემდეგ იმან დაინახა, რომ მის ვენახს ფოთლები შეახმა და მოსხურებულ ვენახში კი ერთი ფოთოლი არ გამხმარა. აგვისტოს დამდეგს მის ვენახს დაცვინდა ფოთლები და ლურწებსე შერჩენილი ტევნები გახმა და გაირიკნა. მისი ძმის ვენახი კი ძველებურად ფოთლებით დაბურულია და ფოთლებ ქვეშ მძვენაურად მწიფდებიან ტევნები. მოკრიფეს უურძენი. უნცროს ძმას, რომელმანც სურვილი განაცხადა ვენახის მორწყვაზე, ასი ჩაფი ღვინო მოუვიდა. მორწყვის წინააღმდეგ ძმას კი ხუთი ჩაფი—და ისიც ცუდი, მუავე. მეორე წელიწადს შერცხვენილი ძმა ბოდის იხდიდა და თავის საქციელს კიცხავდა, მაგრამ რაღა დროს!

ჭეშმარიტად სწორეთ ამ გლეხის საქციელს მომაგონებენ ზოგიერთი ჩვენი მოძმენი, და ისიც, სამწუხაროდ, ბ—ი, რომელნიც ასე წინააღუდგებიან გონებით განვითარებას და რაიმე სასარგებლო საკითხავეების მაგიერ თავის კონებას გაართობენ სულ უბრალო და უსარგებლო ლაზარაკით და აწავითარ წაქეხებას მათგან უნცროსნი მათი ძმანი არ ღებულბენ.

დევ. დ. ლამბაშიძე.

წმირილი ჩადამციისადმი.

მამაო რედაქტორო!

ეს მეხუთე წელიწადი არის, რაც მე სოფლის სასამართლოშიდ მწერლად ვარ და ორი წელიწადია რაც გორდში ჟურნალი „მწყემსი“ არ მინახავს. ვფიქრობდი: ალბათ ჩემთვის ჟურნალი „მწყემსი“-ს გამოგზავნა მოუსპიათ-მეთქი, რადგან აღარ ვხედავდი. ხოლო დღეს, ჩემდა იღბლად, „მწყემსის“-ს მე-№ 5, სხვა კორესპონდენციებთან ერთად მივიღე. ეს ხსენებული ჟურნალი მ. რომანოზ გაგუას სახელზედ არის გამოგზავნილი და რადგანაც მე მეტად სასიამოვნოდ დამირჩა ამ გაზეთის ნახვა, გავხსენი და სრულიად წავიკითხე.—აგრეთვე სხვა პირთაც მოისმინეს შინაარსი და ყველას ისე სასიამოვნოდ დაურჩათ, როგორც მე. მე მღვდელი არა ვარ, მაგრამ მაინც მსურს, რომ ამ ჟურნალს ვღებულობდე, ამბობენ, მღვდელს გარდა სხვას არ გაუგზავნიან ამ ჟურნალსო, უმორჩილესად გთხოვთ, თუმც გარდა მღვდლებისა ნება ექნება სხვა მართლმადიდებელ პირთაც ამ გაზეთის გამოწერისა უმორჩილესად გთხოვთ მეც გამომიგზავნოთ იგი. ამასთან ბოდის ვიხდი, რომ მ. რომანოზ გაგუას ნება დაურთველად მისი ჟურნალი წავიკითხე. ხსენებული ჟურნალი დაუყოვნებლივ გაგზავნება ჩემგან დანიშნულებისამებრ მ. რომანოზ გაგუას.

თქვენი და სხვ...
გეორგი თოფურაძე.

М. Хони, черезъ Мартвильское уч. Управление Георгію Хахуеву Топуридзе въ с. Горди.

ვარწმუნებთ ბ. გეორგი თოფურაძეს, რომ ჩვენი გამოცემის დაბარება ყველა ქრისტიანს შეუძ-

ლია და სრულებით უსაფუძვლოა ის ხმა, ვითომც ერის კაცებს ნება არ ქონდესთ „მწყემსის“ გამოწერისა... მწყემსის დანიშნულება და ჩვენი მიზანიც სწორეთ ის არის, რომ თავიანთ მოძმეთა მწყემსთა საშუალებით ყველას მივაწოდოთ სულიერი საზრდო. თუ კაცი თვითონ მიიღებს ამ საზრდოს, მას რაღა სჯობს! მაგრამ სამწუხაროდ ცუდ დროში ვცხოვრობთ. ნაცვლად საქმის დახმარებისა ზოგიერთები... სათქმელი არ არის...

ამ წლიდან ჩვენ განვიზრახეთ საუბრების გამართვა სამწყსოსადმი სარწმუნოებასა და ქრისტიანობრივ კეთილ-ზნობაზე. ჩვენ მუქთად გამოგიგზავნით ჟურნალს. ფულად და დავალებათ ჩავითვლით, თუ ეგრე დასთესავთ ამ საუბრების თესლს ჩვენი ხალხის გულსა და გონებაში, რომელიც (ხალხი) მრავალს ადგილს მოკლებულია თითქმის ყოველ გვარ საუბრებს და საკითხავებს.

რედ.

სასინანულო კოეზია.

ძმაო, რამ გაგაამაყა,
რად ავიმართავს ეგ ქელი?
რათ მოგწონს თავი ქვეყნადა,
რათა ხარ ყმელი, თავქელი?

მიწისა შვილსა, მამაკვდავს,
ჰკუა - გონებით ჩიასა,
თავი უკვდავი გგონია
გამაყებულ ქიასა!

ოქრო, სიმდიდრე ულვევი,
დიდება, ქვეყნად სახელი,
გახსოვდეს, აჩრდილი არის,
სიზმრისა გამომსახველი.

განცხრომის დროსა, სიკვდილი
დაგირაკუნებს კარზედა,
ეგ მატყუარი დიდება
აქვე დაგრჩება წამზედა.

შიშველს საფლავში ჩაგდებენ,
ვალად გდევს, გადუხდელია,
ქიას დაგლირნის ქიავე,
ეგ აუცილებელია.

გაქვს რამე მომზადებული
საგზალი სანეტაროსი?...
ზეციერ ქორწილისათვის
სპეტაკი ტანის სამოსი?

საღვთო, უკვდავი ქორწილი
იწვევს დიდთა და მდარეთა,
კეთილი საქმე თვარ გამოსავს
გამოგადებენ გარეთა!

რ. საჯაოხელი.

პანაშვილი

ყვირილის ეკლესიაში გარდაცვალებულის ნიკოლოზ ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად.

16 მარტს, დღით კვირას ჰანაშვიდი გარდაიხადეს ყვირილის ეკლესიაში ნიკოლოზ ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად. ხალხი ბევრი იყო ეკლესიაში. წირვის გათავების შემდეგ წინამძღვარი ამა ეკლესიისა დეკანოზი დავით დამბაშიძე მიიქცა ხალხისადმი სიტყვით, რომელიც მოკვდავს მიახლოვებით: **«ჰატვისცემულნო მსმუნულნო! სწორედ დღეს, 16 მარტს კახეთში აბარებენ მიწას ერთს საქართველოს სანაქებო და ჰატოსანს შვილს ნიკოლოზ ზურაბის ძეს ჭავჭავაძეს. ეს ჰირი დადათ იყო დაჯილდოებული მთავრობისაკან მისი ძამაცურნი და სანარკებლოდ ძამულის სამსახურისათვის; მან დაიმსახურა დიდი სიუვარული და ჰატვისცემა არა მარტო თავიანთ მოძმეთა, ქართველთა არამედ სსხვა რჯულის და სსხვა ტომის ხალხთაგანაც. მისმა სიკვ-**

დილმა შეაწუსა დასცა ვეელა ქართველი. ბეური გარდაცვალებულან როგორც დამსახურებულნი, ისე ამ ქვეყნის დიდებულნი, მაგრამ ჩვენ არც კი გავკვირება ხოლმე მათი სიკვდილი და დამარხვა. რისკან მოხდა, რომ ჭავჭავაძის სიკვდილმა ასე შეგვაწუსა ვეელანი? სიკვდილი მრავალ-გვარი არის და მისგან წარმოდგენილი მწუსარებაც აკრეთვე მრავალ-გვარია. ზოგიერთის სიკვდილი თავზარს დასცემს მარტო ერთ ოჯახსობას, მონათესავეთა. ზოგის სიკვდილი შემაწუსებელია არა მარტო ერთი ოჯახისათვის, არამედ მთელი ერთი სოფლისათვის, რომლისათვის საიმედო და სანუგეშო იყო გარდაცვალებული. ზოგის სიკვდილი არა თუ ერთი სოფლისათვის, არამედ მთელი მხარისა და გუბერნიისათვის თავზარ დამცემია. ხოლო ზოგის სიკვდილი კი თავზარ დამცემია მთელი მხარისა და თემისათვის. განსვენებული ნ. ზ. ჭავჭავაძე იყო ჭეშმარიტი ქართველი, რომელიც ნიადაგ ემსახურებოდა მამულს და თავიანთ მოძმეთა კეთილდღეობას. იგი საჭიროების დროს გაბედულად აღიძაღლებდა ხოლმე ხმას და ვეელა დაჩაგრულს და უსამართლობით შეწუსებულს ქომაგობას უწევდა. ნიადაგ ზრუნავდა თავის მოძმეთა და მოყვასთა კეთილ-დღეობაზე და მზათ იყო ვეელას დახმარებოდა, რამდენათაც ეს შესაძლებელი იყო. იგი იყო ჭეშმარიტი ქრისტიანი. ჩვენ ჩვენი სიტყვების დასამტკიცებლად საბუთი გვაქვს და არა მარტო ლიტონი სიტყვით ვამბობთ, როგორც ესლანდელ დროში არის შემოღებული, სამწუხაროდ, ფარისევლ ური ქება-დიდება უღირსთა კაცთა. განსვენებულმა ჭავჭავაძემ თავისი ხარჯით და

ღვაწლით ააგო და მოართო მშვენიერად კვლავსია და ჩააბარა მრევლს. სიკვდილის დროს დასტოვა ანდერძით ოც-და-ხუთი ათასი მანეთი აღსაზრდელათ ქართველ შვილთა განურჩევლად წოდებისა; სიცოცხლეშიაც დიდს შემწეობას ამღებდა ვეელას. ამისთანა კაცის სიკვდილი, ამისთანა ჰიროს მოძორება ჩვენს გაფუჭებულს დროში ვის არ დასცემს თავზარს? შევევედროთ, მძანო ღმერთსა, რომ მან განუსვენოს გარდაცვალებულის ნ. ჭავჭავაძის სულსა წიაღსა მინა აბრამისსა და ამრავლოს ჩვენში იმისთანა მოძმეთათვის გულ-შემატკივარი, ქველის მომქმედი და მანუგეშებელი ჰიროები,

დამსწრე.

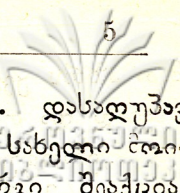
ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა .

თავადის ძალი. შრომა და ფუფუნება, მოთბობა სოფიო ურბანოვსკისა, თარგმნილი და გამოცემული ნ. ავალიშვილისაგან, თბილისი, 1896 წ, ფასი 60 კ.

„ოფლითა შენითა მოიპოვე პური შენიო“. დაბადება.

დასახელებული წიგნი გამოვიდა 1896 წლის დამდეგს, აქამდე კი მის სიახ-კარგეზე ხმა არავის ამოუღია ბეჭდვით, რათა ხალხს თვალი აუხილონ, ასეთ სასარგებლო წიგნებზე მიუოთონ და აკითხონ. მე იმედი მქონდა უფრო დახელოვნებულ კადმოსანთაგან ხმის ამოდებისა, რომ გაარჩევდა ვინმე და დაფასებდა, მაგრამ იმედი გამიცრუვდა, მოთმინება გამიწყდა და მაძულა კალამი ამეფო და დაამწერა ამ წიგნის წაკითხვაში ნაგრძნობ-ნახული და ჩემი მსჯავრი დამეფო. იქნება გადაჭარბებული გვეგნოთ რამე ამ ბიბლიოგრაფიაში, მაგრამ შესცდებით და როცა თვით წაკითხავთ დასახელებულ წიგნს, ჩემ ნათქვამში დარწმუნდებით და გეწინებათ კიდევ,

რომ უფრო ჩემზე ჩიჭიერმა არ გაარჩია და არ დააფასა ეს წიგნი.

ზემოხსენებული წიგნი ერთგვარად საჭიროა და სასარგებლოა უველა წოდების და წლოვანების ქალებისთვისაც და კაცებისთვისაც, მღვდელთათვისაც და ერისთვისაც ღარიბისთვისაც და მდიდრისთვისაც, რადგან ის სენი და დაუდევრობა, რომელიც გვადუშავს ჩვენ, უველას, თითქმის, ერთგვარად გვაქვს მოდებული, რომლის განდევნა და მორჩენა მთხზველს ამ წიგნისას განუზრახავს ჰოლონელებში, ხოლო მთარგმნელს ბ. ავალიშვილს ჩვენში, ქართელებში. მე შინაარსს არას ამოვწერ აქ, რადგან საჭიროდ არ ვხედავ, არამედ საჭირო და სასურველი ის არის, რომ უველამ თვით წაიკითხოს ეს წიგნი. მინამ არ გადაიკითხავთ, არ მოინდომებთ იმის ხელიდამ მოშორებას, იგი მიმზიდველი და სასიამოა, მთარგმნელი ბატონი ნიკო ავალიშვილი დიდი მადლობის ღირსია ამ წიგნის თარგმნისა და გამოცემისთვის. აი ამისთანა წიგნები უნდა გვითარგმნონ ჩვენმა მთარგმნელებმა და არა თუ ქურნალ «მოამბეს» „ტირტარენ უარასკონელი“, «ხალგაზდა ქალის დღიური» და სხვა მათ გვარნი. ამ წიგნის გამომცემი და მთარგმნელი ბ. ავალიშვილი წვრილშვილი კაცია და დაუძინებელი მოღვაწე. იგი ქურნალ მნათობის ნარედაქტორალი, რას არ წასუტანებია თავის სიცოცხლეში, რისთვის არ წაუკიდნია თავის მადლიანი მარჯვენა თანამოძმეთა სასარგებლოდ და საკეთილ დღეოდ. მასოვს „ძალად ექიმის“ როლში, რომ თამაშობდა ამ ოცი წლის წინად, მე ვნახე უმაწვილმა და მაშინ ნანახი ეხდაც მასიამოვნებს ხოლმე. ზოგი ორიოდ რამეს გააკეთებს, ან დასწერს, თავის ნიჭს დაგვანახებს და მერე კი, რა ცხოვრების ზღვაში შეცურდება, «ყოველივე მსოფლიო ზრუნვას დაუტევებს», როგორც უთურგაუდი, რომელიც კბი მწერალი უნდა დამდგარიყო და...

ზოგმა სათვალავს, (ე. ი. ჩოთქს) მოკიდა ხელი და ბანქოში სამას თუმნობით აგებსო დამეში, ქველმოქმედებისთვის და მშვიდობის გროშსაც არ გაიმეტებს, თავისგანვე შექმნილს და მასხა-

რად ავდებულ ტიპს მოგვგონებთ. დასადუშავ ბანქოსთვის კი იცდის და რითაც სახელი რიხვეჭა, მწერლობას, თითქმის ზურგი შეაქცია, მისთვის კი არა სცადიან. ჩვენი ბურსაკებისა არ იუოს: პირველად, როცა სწავლის მეტს არავინ რას კითხავს, არც ცხოვრება ავადებს, რადაცებს ფათურობენ, შეითქიან, ჯვარზე ფიცს სდებენ და მხოლოდ რაფს იუბედურებენ და როცა კი სამოქმედოდ გამოვლენ, თავისუფლებას მოიპოვებენ, ცხოვრებაც ბევრს ავადებს და თანამდებობაც და ბევრც შეუძლიანთ, რომ გააკეთონ, მაშინ კი მხოლოდ მუცელ დმერთობას და სხვა ფრივ კი «დაუტევები:თ უოველივე მსოფლიო ზრუნვა». ჰატივცემული თავადი ნიკო ავალიშვილი კი ბოლომდე იღვწის და ჩვენს დაუძლიერებულ მაჯის ცემის გაუკეთესებას ცდილობს. როცა «თავადის ქალი» გამოვიდა, მე ამ სათაურმა სრულიდაც არ მიმიზიდა. არც თუ წინასიტყვაობა რამ მიუძლოდა, რაც აუცილებელი უნდა იუოს უველა ნაირ თარგმანებისა და სანამეტნაოდ ცალკე წიგნად დაბეჭდილებისა, და როცა გადვიკითხე. ადუაცებაში მოველ. ენა თარგმნისა ლიტერატურული და მშვენიერი ქართულია. მხოლოდ ზოგან უფრო სიჩქარით, ვიდრე არ ცოდნით, არის ნახმარი ბარბაროზმები, მაგალითად: «რკინის ფერია» (რკინის დუბელი); «მელანხოლია» (გარინდება, შავი ნადველი); «მღვიფი», (კაბის ბოლო); «ჰაჟი», (კაბის ბოლო); ამკრეფი, ანუ საბმური; მხლებელ ვაქებსაც ეძახიან); «ორონქერეა», (მუშახანდი)-აქ ბ. გოგებაშვილის «ხუდოქნიკი» მამაგონდა; „კატარრი», (ანთება); «კარნავალი» (ევროპული ბერი; კობა); «ტალანტი», (ნიჭი); «არისტოკრატი» (დიდკაცი); „ბოტინკა» (ხალხში: ბათინკა); „სტანცია“, (სადგური) და ორიოდეც კიდე სხვა, რაც წმინდა ქართულითაც კარგა გადმოიცემებოდა. სულის ქვეშ კი უნდა ვთქო, რომ ესენი მაინცა და მაინც ნაკლულევაანებად ამ წიგნს არ ჩაეთვლება, მხოლოდ სჯობია, რომ ნიადაგ მთარგმნელები ფრთხილობდნენ და ერიდებოდნენ ამისთანა ბარბაროზმების შეტანას ჩვენს ენაში.

ხსენებული წიგნი ძან შესაბამება ჩვენ დაქვეითებულ ცხოვრებას, ამის მაგალითისთვის ამოვწერ ამ წიგნიდამ ორიოდე სტრიქონს და

მათ აზრს უვლას მიხვდება, ვისაც აქვს ყურნი სმენად და ოვალი — ხედვად:

„ერთგული გუნდი დიად კაცს უღრის“, — სთქვა ბ-მა მოხუცმა, — ჩემ დროს უველას კეთილ-სურდა, მაგრამ ერთი მარჯვნივ მიიწევდა, მეორე-მარცხნივ- ერთგული გუნდი არსად იყო, მიტომ გრიგალმა დასცა ჩვენი შენობა და დორდის გროვად აქცია იგი. ჩემი შვილი ამბობს, მუშაობა ხელახლად იწყობა და, რასაც ჩვენ აჩქარებით ხელ-და-ხელ ვაკეთებდით, იმას ისინი ხელ-ნელა და მკვიდრად აკეთებენ თურმე. ჩვენ შენობას სისხლსა და რკინას ვანმარებდით, ისინი კი თურმე განათლებას, წარმატებას, სიფიზილეს მოთმენას და მომჭირნეობას ხმარობენ მასალად, რადგან ამბობენ, შრომას კეთილ დღეობა მოაქვსო, ხოლო ამას კიდევ სიმდიდრე, რომელიც ძალ-ღონეს აძლევსო კაცს. რაც ჩვენ მუჭით ვაპნით, ისინი მარცვალ მარცვალ ჰკრეფენ თურმე. ისინი იმით იწყობენ, რითაც ჩვენ ვათავება გვინდოდა — ორგანიუჯი (დარაზმული) შრომით. დმერთმა შეძლება მისცეთ“.

ასო „ს“ — ის ხმარებაში ზოგიერთში მე „კვალს“ ვეთანხმება. ზოგნი ძალიან ცუდად ხმარობენ ამ ასოს და ბ. ავალიშვალსაც ოთხი-ოდე ალაგას გამოჰარეია: „ჩაგაგონებსთ“, „გამოჩნდა“, „შესდგა“, „სტირის“, „სტკება“, „ესმისთა“; უკეთესი არ იქნებოდა, რომ უფილიყო: ჩაგაგონებთ, გამოჩნდა, შესდგა, ტირის, ტკება, ესმითა?...

ბატონებო, აბა აიღეთ „დაბადება“, დავითნი“, ანუ სხვა ძველი ქართული წიგნი და ნახავთ, რომ ასო „ს“ აე ბრალიან უბრალოდ არ იხმარება!..

ახალ ნაბეჭდ წიგნებში კი ძლიერ შერეულია ეს ასო, რადგან მათ მბეჭდავნი და ვითომ გამსწორებელნი, ქართულ ენის დავიწყებას დასდგომოდნენ. რომელთაც რუსული «И ДУХОВИ ТВОЕМУ», ქართულად „და სულისაცა შენისათანა“ გადათარგმნეს, თავში კავშირი „და“ რადად უნდა, მაშინ როდესაც, როცა ვამობთ „სული-საცა“, ბოლო მარცვალი ამ სიტყვისა „ცა“, ნიშნავს კავშირს „და“ს, რუსულად თავში ნ.ხ-მარი, ქართულად სიტყვის ბოლოს იხმარება. ვისაც წმინდა ქართულის სწავლა სურს, უნდა

სადმართო წიგნების კითხვით შეისწავლოს. მათი კითხვა სიამოვნებაა და წელი არავის მოსწყდება. განა მარტო მთავრების და დიკენების საკითხავია იგინი, რომ მათ მეტი — ისიც მარტო ეკლესიაში, არავ-ნ კითხულობს?!.

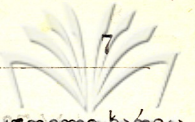
ბოლოს ერთი საუველური უნდა გაუბელო ბ. მთარგმნელს: ზოგან ღათინური და ჰოლონური რათ გამოურევია ამ წიგნში, რაც ბევრი მკითხველისთვის, ვინც ეს წიგნი არ იცის, აზრს აბუნდებს, მაგალითად: *modus vivedi, corpus delicti, freulein oretrku, suteu aberd* და სხვ. ნი. ამისთანებებსაც სჯობს მთარგმნელები ასცდენ. დასასრულ, მინც სრული მადლობა ეკუთვნის ბ. ნ. ავალიშვილს, რადგან, (ამავ წიგნის სიტყვებითვე ვეტყვი გვ. 150—151) „მარტო ისინი როდი არიან მადლობისა და ხელნისაგან ხსენების დირსნი, ვინც ხელში იარადით, ილუპებიან იმის ხსნისთვის, არამედ ისინიც, ვინც იმის კეთილ დღეობისათვის აკეთებს რასმე“... ვისაც ქვეყნის საქმე ხელში მჩვრად არ გაუხდია და თავის ვალა ქვეყნისადმი შეძლებისამებრ გადუხდია... ამ ბიბლიოკურათიას იმათ დავამთავრებ, რომ ხსენებულ წიგნი «თავადის ქალი» არც მამულიშვილობის გრძნობების ჩანერგვას არის მოკლებული და ესეც ხომ საჭიროა ჩვენ, ქართველთათვის.

ნიკოლოზ ოქრომჭედლიშვილი.

ქართველთა ჰატიმრების მდკომარეობა სახალინში.

მოწყალეო ხელმწიფე, ქ. რედაქტორო! უმოჩილესათ გთხოვთ კუნძულ სახალინზე მცხოვრები დასჯილი ქართველები თქვენი ჰატივცემული ჟურნალი „კვალის“ საშუალებით შეგვაძლებინოთ უგულისითადესი მადლობის გადახდა „მწყემსისა“ და „მეურნეს“ რედაქტორებისთვის. ისინი უფასოთ გვიგზავნიან თავიანთ გამოცემებს. დიდ მადლობას გიძღვნით აგრეთვე თქვენც, ქ-ნო რედაქტორო, რომ „კვალს“ გვიგზავნით უსასყიდლოთ. გულს გვაკლია, რომ „ივერიისა“ და „მოამბის“ რედაქტორებმა ყუ-

რადღება არ გვათხოვეს დედა-მიწის კიდზე გადა-
 კარგულ ქართველებს და თავიანთ გამოცემებს არ
 გვიგზავნიან. გარდა ამისა, განზრახვა მაქვს, ორიოდ
 სიტყვა მოგახსენოთ ჩვენ მდგომარეობაზე.

„კატორგა“ ხომ ძნელია და აუტანელი, ადა-
 მიანის დამჩაგრელობა-დამაგლახაკებელი, მაგრამ დღეს
 „კატორგაზე“ უფრო მძიმე ვადა-შესრულებულები-
 თვის კუნძულ სახალინზე დასახლებაა, „პოსელენ-
 ცობა“. მართალია „კატორგაზე“ დიდიდან სალა-
 მომდის მუშაობს კაცი, გარდა უქმი დღეებისა, მაგ-
 რამ ლუკმა პური და სალამოობით ბინა არა აქვს
 საძებარი, აგრეთვე კარგი თუ ავი ტანისა და ფეხის
 სამოსი... მხოლოდ როდესაც ადამიანი „კატორგას“
 მორჩება, ციხიდან გამოავადებენ, საჭმელს მოუსპო-
 ბენ და სამოსელსა და ბინას არ აძლევენ. საწყალი
 შესტირის ცასა და ქვეყანას, თავიბრს იგლეჯს და
 ღამის გასათევ ადგილსაც ვერსად პოულობს. აქაური
 მოსახლეები უმეტესათ რუსები არიან, ნატუსალარი
 ხალხი, რომელთაც თან მოჰყვა მათი ცოლ-შვილი.
 ამათზე არ ითქმის, რომ ჩვენებურ კაცს უთანაგრძო-
 ბით ეკიდებოდნენ, მაგრამ რა უნდა გააწყონ, რა
 თანაგრძობა უნდა აჩვენონ, როდესაც საცოდავით
 სიცოცხლე გამწარებული აქვთ, თვითონაც ცოლ-
 შვილი შიმშილით ეხოცებათ.

მცირე საშუალებათ მხოლოდ ის მიგვაჩნია, რომ
 აქ ძველი ნატუსალარი გლეხები არიან, რომელთაც
 ათი-თორმეტი წელია, რაც ოჯახზე ხელი აქვთ მო-
 კიდებული: ხანდისხან ისინი დაიჭერენ ხოლმე მოჯა-
 მაგირეთ ციხიდან გამოვადებულ ტუსაღს. მოჯამაგი-
 რობა მხოლოდ სახელია: ფულს ერთ კაპეიკსაც არ
 აძლევენ, მარტო ტანისა და ფეხის სამოსი, ბინა და
 ხარჯი უნდა აძლიონ. ამისთანა მოჯამაგირე აქ ბე-
 დნიერი კაცია. ბევრს ბედი არ გაუცინებს ხოლმე
 და მოჯამაგირობას არ აღირსებს. ოჯახის პატრონ
 გლეხების რიცხვი ძრიელ მცირეა, ციხიდან გამოშვე-
 ბულნი კი ასჯერ მეტნი არიან, და იმათგან ძვირათ
 თუ ვინმე იშოვის ამისთანა ბედნიერ თავ-შესაფარსა
 და ლუკმა პურს. დანარჩენთა ყოფა ცხოვრება გაძალ-
 დებულია. ჯან-საღმა მუშა კაცმა ნელ-ნელა შიმში-
 ლით სული უნდა დალიოს. სამოწყალოს არ ვით-
 ხოვ, გთხოვთ სამუშაო მიშოვოთო, — შესტირის ყვე-
 ლას საცოდავი ადამიანი და ყველა ამაოა; მუშა
 არავის არ ჭირდება. აქ ხშირათ დაინახავთ, რომ
 გამწარებული ადამიანი იმ სისხო ხეს ჩაბმია და

მიათრევს ტყიდან, რომელსაც ჩვენში უფელი ხარც
 ვერ მოერევა. ათი-თორმეტი ვერსტის მანძილზე უნდა
 ათრიოს საბრალოდ ეს ხე და მერე გაჰყიდოს თუ არა,
 ღმერთმა იცის. თუ გაჰყიდა, ერთ შაურის მეტს ვერ
 მოიგებს, ამ შაურით უნდა იყიდოს პური „პაიკა“
 (ტუსალის დღიური სამი გირვანქა პური) ახლა სახ-
 ლის ქირაც სჭირდებათ, თვეში ერთი მანეთი, ტანი-
 სა და ფეხის საცმელი... გულის მომწყულელ ყინვაში
 ტიტველ-შიშვლები რჩებიან. ხშირათ ამისთანა
 მდგომარეობაში ჩავარდნილი კაცი იძულებულია ისე-
 თი რამ ჩაიდინოს, რომ ისევე „კატორგას“ დაუბ-
 რუნდეს. და მართლაც ბევრნი ჩავარდენ ხელმოე-
 რეთ სასჯელში.

არ იფიქროს მკითხველმა, თითქო მე შემწეო-
 ბას ვთხოვდე საზოგადოებას. რომ გამოიღოს კიდევ,
 უნაყოფოთ დარჩება. ასეთია აქაური მთავრობის გან-
 კარგულება. უბედურ ხალხს აქ იჭერს ზე ციმბირში კი არ
 უშვებენ, სადაც ბევრი სამუშაო ზე გამოსარჩენია, სადაც
 ყველა თავის შესაფერ საქმეს იშოვის. ამისთანა მდგო-
 მარეობა ბუნებას კი არ გაუსწორებს ადამიანს, ახალ
 სასჯელში ჩააგდებს ხოლმე. მხოლოდ აქ ნათლათ
 დაინახავს ადამიანი, რამდენი შესძლებია კაცის ბუ-
 ნებას, რამდენი უბედურების ატანა ძალ-უძს. მოვა-
 ლეობათ მიმჩნია, რადგან დღეს კარგათ მესმის ჩე-
 მი მდგომარეობა, დარიგება მივაწოდო ჩემ ტოლთ,
 ყურადღება თუ მათხოვეს, იქ, სადაც ვშობილვარ და
 მიცხოვრია უბედურ დღემდის: ეცადეთ, თავი შეი-
 კავოთ, თორემ სახალინის დღე ძნელია. მეტადრე
 ზოგიერთ ჩვენ ყმაწვილ თავად-აზნაურებს ვაფრ-
 თხილებ და ვევედრები, ჭკუით გაიარონ და ჩემი
 წამხდარი დღე გაიხსენონ. მანდ, სამშობლოში, მე არ
 მინდოდა, ჩემ კისერზე ვისმეს ევლო, აქ კი მთელ-
 ვენ და მთელვენ არხენათ და მე მაღლობის მეტს
 ვერაფერს ვეუბნები, თუმც ნაღველით გული მისკ-
 დება.

საზოგადოება ჩვენ ვერაფერს დაგვეხმარება: მხო-
 ლოდ ვთხოვთ ჩვენ ჭირის-უფლებს შეძლებისა-
 დაგვართ მოგვაწოდონ შემწეობა, სანამ ვადა შეგვი-
 სრულდებოდეს და ციმბირში გადავიდოდეთ, ე. ი.
 ექვს წელს. გთხოვთ და გვევედრებით შვილებო და
 და-ძმანო, შემწეობა მოგვაწოდოთ თქვენ მკვიდრსა და
 სისხლს. „კვალი“

ერთი დასჯილი ქართველი.

სარწმუნოება და სიყვარული.

(მუძღვნი ჩემს დედას დესას).

ლაყვარდ ცას და მისს მნათობებს
 როცა უჭვრეტ და მით ტკბები...
 გონება მსწრაფლ ჩავაფქრებს,
 რალაც სულ სხვა შეიქნები!..

რას უყურებ ხმელეთს და ზღვას,
 ცხოველთ-ფრინველთ, თევზ-ვეშაპებს...
 ადარებ მათ რა რომ შენს თავს,
 რალაც ცისკენ გაგიტაცებს!..

ამ „რალაცას“ ჰქვია რწმენა
 დიდ ძლიერი და უცვლელი...
 ჩვენც იმით გვაქვს წარმოდგენა,
 თუ ვინ არს ჩვენი შემქნელი!..

რწმენა ცოდნაზე მეტია,
 რწმენა ერთობ მალალია:
 ის „იმ ქვეყნის პოეტია“
 და ამის — „იდეალია!“..

უხილავის, უკვლეველის
 რწმენა მეცნიერებაა...
 ჩვენ ცხოვრების საძაგელის
 იგი ბედნიერებაა...>

იმით ხარობს კაცთა სული,
 საუნჯეა სულიერი...
 უმისოდ ყოვლად სრული
 არაა მეცნიერი“..

და უვიცი საცოდვაი
 რწმენას მოკლებული თუა,
 ვით სატანა მარად ავი,
 ბოროტი და მწარედ ცრუა...>

რწმენა გზაა, გზა ცხოვრების,
 რწმენა თვით სულის სულია...
 სოფლიურ ამოცების
 ვარწყოფი მოციქულია“..

სიყვარული ორ-გვარია;
 ერთი-წმიდა და ციური,
 მეორე კი სიზმარია,
 ტკბილ-მწარე თავისებური!..

ის პირველი თვით ერთია,
 „გენიოსების“ შემქნენი...
 ის დიდი მოსეს კვერთხია,
 სასწაულების ჩამდენი“..

ის სამოთხის ჰაერია,
 კაცთ გულებში ჩანაბერი...
 ის რწმენაზეც ძლიერია,
 მით კეთდება ყველაფერი!..

ქეშმარიტად იმ დიდ რწმენის
 სინათლე და სიცოცხლეა!..
 ტანჯვით შორის წუთიერის
 ნუგეში და სამოთხეა!..

მან იხსნა კაცობრიობა
 ბრწყალ-პისგან სიკვდილისა...
 მან დათრგუნა და აჯობა
 მანქანებას ეშმაკისა>...>

პავლე-დიდი მოციქული
 ქადაგებდა მარად მასა...
 მთლად სიყვარულში ჩაფლული,
 მასში პოულობდა ხსნასა“..

ასეთია ის პირველი
 სიყვარული ზეციური,
 კაცთა ამამალლებელი,
 დიდ სათნოების სადგური!

რწმენასთან შეზავებული
 იგი ვისაც მოვლენია,
 ის გამხდარა დიდებული,
 დიადიც ჩაუდენია>..

ლადიგ-

მოვალეობა იყო სიყვარული?

(მოთხრობა).

გაზაფხულის ერთი უბნელეს ღამეთაგანი იყო. გაძრიელებული, ცივი ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარი ჰქრიადა. შავი, დედამიწაზედ წამოყუდებული ღრუბლები საოცარი სისწრაფით მიმოქროდნენ ცა და ცა.

ფართო და დიდი მდინარე ძ. მრისხანედ უხუიდა, ტალღებს ისვროდა, თითქოს ზღვაა ქარი-შხალისაო. ფართედ გადაშლილს მდინარეზე ყოველგან ჯგუფ-ჯგუფად მიმოიძვროდნენ ზვირთები, ერთი-ერთმანერთს ასკდებოდნენ და რწყავდნენ მიდამოს.

ვია მას, ვისაც ღამე მდინარეზე მოასწრებს. მას სიკვდილი მუდამ თავს დასჩხავის და მღვრიე ზვირთებში წამ და უწამ შთანთქმას ემუქრებიან უბედურ ნაოსანსა...

აგერ უცბად გაისმა მდინარეზე ხმა მაღალი ძახილი, თითქოს ცდილობს გადააჭარბოს გაძრიელებულს უხუილსა და გაშმაგებული სტიქიონის გრიალსა.

ეს იყო მესაჭეს ხმა ნავში, რომელიც ვაი-ვაგლახით ცდილობდა მდინარეზე გასვლას მდინარის მაღალ ნაპირებზე გაშენებულს სოფლისკენ. სოფელელთა ქაზებში აქა-იქ მოციმციმე ცეცხლი მენავებებისათვის გზის მაჩვენებელი ნიშანი იყო.

ნავში ხუთი გლეხი ისხდა: ერთი მესაჭე და ოთხი კი მენიჩეფები იყვნენ. ყველა ესენი დაბალო-დაბალო, მეტად გავარჯიშებულნი, ქარიშხალსა და ავდრებს შეჩვეული მაგარ კუთებიანი იყვნენ. ყველაფერში ეტყობოდათ, რომ ეს კაცები მთელ დროს წყლებზე ატარებდნენ და კარგად იცნობდნენ ქარიშხლიან ღამეებში ყოველნაირ გაჭირვებასა დიდ-წყლოვანს, აშფოთებულს და რამდენიმე ათეულს მანძილზე გადმონარებულს მდინარეზე.

ერთობ ღიღგახსნილი ფუფაიკები ამ სასტიკსა და ცივ ქარიშხალში, წურწურით მომდინარე ოფლი, მოღუშული პირის სახე, დაღვრემილი, სერიოზული გამომეტყველება, ფოლადის კრიალისებურად ანთებული ღ ძირს დახრილი თვალები, — ყველა ესეები მოწმობდნენ, რომ, თითქმის, შეჩვეულ კაცთა მეთევზეთათვისაც — როგორნიც იყვენ ისინი, ღამით მოგზაურობა აშფოთებულს მდინარეზე მეტად საძნელო და საშიში იყო. რა თქმა უნდა, რომ მხოლოდ უუკიდურეს საჭიროებას გამოერეკნა ისინი თბილ სახლიდან გამძვინებულს სტიქიონთან საომრად.

ამ ვაი-ვაგლახში გავიდა ერთი საათი, სანამ ნაპირას მიაღწევდა ნავი.

მენავეები გამოვიდნენ ნაპირზე და ყველამ ერთად, თითქოს, ნიშნებით იყო, გადიწერეს პირჯვარი წყვდიადში გახვეულს ეკკლესიის წინ.

— დიდება შენდა, ღმერთო! მივედით! სთქვა ერთმა მენავეთაგანმა.

— ღამეც ამას ჰქვიან და! ჩემს ღღეში არ მოვსწრებივარ ამგვარს, — დაუმატა მესაჭემ და პერანგის სახელოებით მოიწმინდა პირის სახეზე ოფლი.

— მართალია, მართალი! კვერი დაუკრეს სხვებმაც და გზა და გზა სათბურის სამოსლის ბნევით გასწიეს ეკკლესიისაკენ, რომელიც ბნელად მოჩანდა მათ წინ.

II

იქვე, ეკკლესიის პირ-და-პირ უკან წყვდიადში კაშკაშებდნენ რამდენიმე წყობრად დალაგებული სანთლები, რომლებიც, როგორც ყველაფერში ემჩნეოდა, ერთ სახლს უნდა კუთვნიებოდნენ. სანთლების მიხედვით, სახლი შედარებით დიდი უნდა ყოფილიყო. გვერდით მხოლოდ სამი სანთელი ბეუტავდა. ის სახლი, რომელიც დიდი იყო, მღვდელს ეკუთვნოდა; ხოლო სიბნელეში ნაზად მოციმციმე სამი სანთელი კი მედავითნის სახლს ეკუთვნოდა.

მღვდლის სახლში ბავშვების ხმაურობა-ქრიაპული მოისმოდა ერთ-ერთ ოთახიდან, რომელსაც სახელოდ „სასადილოს“ ეძახოდნენ, ორი ვაჟი და ერთი პატარა ქალი „ცხენობიას“ თამაშობდნენ. ბავშვები ძრიელ წააგავდნენ ყველაფრით ერთმანერთს: ერთნაირი შავი, ქუჩუჩა თმა, შავი ცოცხალი თვალები, პატარა პირის სახე, ყველა ესეები ამტკიცებდნენ მათ დამობას. ყმაწვილები, რომელთაგან ერთი 8 წლის იქნებოდა, შეხედულებით, და მეორე 6-ის, ხელი-ხელს ჩაკიდებული მიმორბოდნენ ოთახში. ყველას მხარზე ზონარი ჰქონდა გადაგდებული, რომლის ბოლო ხუთის წლის პატარა ქალს ეჭირა ხელში. პირველნი ვითომც ცხენები იყვნენ, გოგო-კი-მეეტლე. ეს უკანასკნელი ხმა მაღალი კიჟინით მიერეკებოდა ძმებს მათრახით, რომლის მაგივრად ჯოხზე ვაბმულ ბაწარს ხმარობდა.

— ჰა, ჰა! შემოძახებდა პატარა ქალი წამ და უწუმ, რაკი სირბილისაგან მოქანცული ყმაწვილები შეჩერდებოდნენ და ისევ წასვლას აღარ დააპირებდნენ.

მარცხნით, კედელთან ოთახში იდგა ტახტი და მის წინ მაგიდა. ტახტზე ფერ მიხდილი, შავი ცოცხალი თვალგებანი ახალ-გაზდა ქალი იჯდა. წინ მაგიდაზე უთავბოლოდ სხვა და სხვა ჩითების ნაჭრები ეყარა, რომლებსაც ქალი გულ დადებით სჭირდა და ერთმანერთს აკერებდა. ცხადი იყო, რომ ფერადს საბანს ჰკერავდა. დრო გამოშვებით აიღებდა თვალს საკერავიდან და მოთამაშე ბავშვებს შეხედავდა. თვლებში ყოველთვის გაუელვებდა დედობრივი სიყვარული და ლამაზს ფერმიხდილს პირის სახეს ღიმილით გადუშლიდა. ხან კი ხანგრძლივ შეაჩერდებოდა და აღარ აშორებდა თვალს ბავშვებსა, თითქოს თითონაც წახალისებულა თამაშითაო.

— დედა, დედა! შესძახა პატარა ქალმა, — უთხარი პეტოს, გაიქცეს, თორემ აღარ მიდის.

— არა, დედა, მე ისეც ბევრი ვირბინე, დავილაღე კიდევაც, — უთხრა უმცროსმა ვაჟმა და ნიშნად დაღლილობისა იატაკზედ გაგორდა.

— ადექი, ხეტია! როგორ შეიძლება იატაკზე დაწოლა, — უთხრა დედას, — თქვენ კი, მიუბრუნდა სხვებსაც, აწი სხვა ითამაშეთ, მე ვიცი, რომ ეს მოგწყინდათ. დაიცა ამდენი ხრიანცელის დროც აღარ არის. მალე ძილის დროც მოვა და დაძინების წინ ყვირილი კი არ შეიძლება; ხომ იცით, რომ მალე არ დაგეძინებათ.

— ერთს კიდევ შემოვირბნეთ, ერთს! ეხვეწებოდა პატარა ქალი, — მხოლოდ ერთხელ! ხომ დედა?

— გაიქცეთ, მაგრამ ეს უკანასკნელი იყვეს კი. ხმა მალალი ყრიაშულითა და მხიარული სიცილით გაქანდნენ ბავშვები ხელ-ახლად ოთახში.

ახალ გაზდა ქალმა დახედა კედლის საათსა, დასდო მაგიდაზე ხელთსაქნარი, რომელიც აქნამომდე ხელში ეჭირა, და წამოდგა ტახტიდგან.

— აგერ ცხრა საათი შექნილა, ვახშობის დროც არის, მოვაშადათ? ჰკითხა ქალმა, როდესაც მახლობელი ოთახის დაღებულ კარებისკენ შებრუნდა, სადაც სახლის უფროსი იმყოფებოდა.

ეს უკანასკნელი ბოლთასა სცემდა ოთახში და ხან და ხან ჩუმი და წყნარი ბარიტონით წამოიწყებდა ერთ და იმავე მოტივზე „რომელი ქერუმი მთას“. პირის სახეზე სერიოზული გამომეტყველება ეტყობოდა. ცხადი იყო, რომ რაღაც საყურადღებო ფიქრებს შეეპყრო მისი გონება.

— მე რას მეკითხები საშა, უბძანე მოაშადაონ, უპასუხა ცოლსა და ისევე აიარ-ჩაიარა დარბაზში. სასადილო ოთახში შემოვიდა მზარეული ქალი და დიასახლისის დახმარებით გაშალა სუფრა და დალაგა წყობილება.

ბავშვებმაც შესწყვიტეს თამაში და ჟივილ-კისკისით მოარბენინეს სტოლთან სკამები და ერთი ერთმანერთს ეცილებოდნენ, თუ ვინ სად დამჯდარიყო.

III

გაიმართა ზომიერი ვახშამი. სახლობა შემოაუსხდა სტოლსა და წყნარი მუსაიფითა და დაფაცურებით იკლავდა სიმშოლსა...

უეცრივ ვიღამაც დაარაკუნა მაგრად სამზარეულოს ერთ-ერთ სარკმელზე.

— ვინ მოუძულებია ღმერთს ასეთ ავდარში! წარმოსთქვა მ. ანდრია და ხელიდან კოვზი გააგდო. — მატრონა, გაულე კარები და ჰკითხე, რა უნდათ! — უბრძანა მზარეულს ქალსა.

— უთუოდ წესის ასრულება ესაჭიროებათ! დაიწყო თავის მხრით ცოლმა. — საჩქაროც უნდა იყვეს, რომ ასეთ ავდარში მოსულან. არ გაცლიან და არა რიგიანაუ ვახშობას.

შემოვიდა მზარეული ქალიც.

— თქვენ გკითხულობენ, მამაო!.. გაღმიელები მოსულან წესის ასრულებისთვის... სვიმონია, ძმები ახლავთ და მუშები...

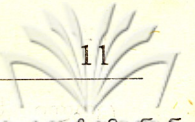
— გაღმიელები? ელდა ნაცემივით წამოიძახა ცოლმა, — ვინაა, რომ ამ ავდარში და მერე კიდევ ღამით გავა მდინარეზე?..

ამასობაში მ. ანდრია სამზარეულოს კარებიც შეაღო.

სამზარეულოში ისხდნენ გრძელს სკამზე ნაცნობი მენავეები. მაშინვე მიხვდებოდით, რომ სამზარეულოს სითბილე ძალიან გახარებოდათ, ხმა გაკმედილი იბნევდნენ ფუფაკების ღილებსა და სამზარეულოს მოწყობილებას ათვალიერებდნენ. მზარეული ქალი ბუხრის ახლოს ფუთფუთებდა, ხან-და-ხან მხოლოდ მსუქანსა და ზანტ კატას თუ შეტუქსვიდა, როდესაც ეს უკანასკნელი სტოლზე და სკამებზე დალაგებულს შეჭამანდებს დაუწყებდა სუნვას.

მ. ანდრია შევიდა სამზარეულოში. გლეხები მაშინვე ფეხზე წამოდგნენ და რიგრიგად მივიდნენ ლოცვა-კურთხევის მისაღებად.

—რა დაგქირვებიათ, ყმაწვილებო! თავაზიანათ ჰკითხა მ. ანდრიაშვილი.

—თქვენთან გიახლოვდით, მამაო, სათხოვარი გვაქვს,—დაიწყო დაბალ-დაბალმა გლახებმა, რომელიც ნაობის ღროს საჭეს მმართვედა.

—დედა გვიკვდება! გთხოვთ გახადოთ ღირსი ზიარებისა, გვიყავი იმდენი წყალობა, რომ უარს ნუ გვეტყვი.

ამ სიტყვებზე გლახებმა თავი მოიხარეს მ. ანდრიას წინაშე.

—როგორ? „მათვევენა“ ა ავად? ჰკითხა მ. ანდრიაშვილი,—მე ის ვნახე ამას წინედ და კარგადაც იყო!

მ. ანდრია კარგად იცნობდა ამ ოჯახსა და კიდევაც უყვარდა ის.

—არ ვიცით სწორედ, როგორ იყო, მესამე დღეა, რაც ცუდად შეიქნა. ვკდებიო, იძახის... მომიყვანეთ მოძღვარიო,—ეუბნებოდნენ ერთ ხმად გლახები.

—რა დაემართა მერე! ჰკითხა ისევ მ. ანდრიაშვილი.

—არ ვიცით, რა დაემართა, ძვეს კოლოტივით და კენესის. აქაც კი მტკიავა, აქაცაო, სჩივა. მთლად შებოჭვილია, ექიმთან ვიყავით, მაგრამ იქ ვერ წამოვალ, ხომ ხედავთ რა ავი დარიაო, თითონ ის ჩამოიყვანეთ ჩემთანო, გვითხრა, თუ არ ვნახე, ისევ ვერ უწამლებო. რა ბრძანებაა, განძრევა არ შეუძლია, და როგორ უნდა წავიყვანოთ.—გულდაწყვეტილი ხმით ეუბნებოდა მესაჭე.

—ასე, მამაო, თქვენ ნულარ გვეტყვი უარს... სხვა არ იყვეს, მოხუცს დადევით ხათრი. საშინლად ეშინიან უზიარებლად სიკვდილისა. ცოტა ხნისაც აღარ არის და ავადაც ძალიანაა... უსაშველოდ გვთხოვდა თქვენთან გამოგზავნას. მოძღვარი გულკეთილია, უარს არ იტყვის წამოსვლაზეო. ჩვენ ბევრი ველაპარაკეთ, დილაამდის მოითმინე ბარემ, დედაჩემო-თქო, საშიშია ღამით მგზავრობა... ხომ ხედავ მდინარე როგორ აღელდა-მეთქი...

—რა ჰქენით, მერე, ძნელი სამგზავრო იყო? გაწყვეტინა სიტყვა მ. ანდრიაშვილი მესაჭეს.

—უბ, ისე ძნელი იყო, ისე ძნელი, რომ არ გამოითქმება.

მესაჭემ მხოლოდ თავი გაიქნევ-გამოიქნია, რაკი სიტყვით ვერ შეიძლო გამოეხატა მთელი სიბნელე გამძვინვარებულ მდინარეზე ღამით მგზავრობისა.

მ. ანდრია დაჩუმდა და ჩაფიქრდა. დაჩუმდნენ გლახებიც და თვალები ძირს ჩაჰკიდეს. მხოლოდ ღრო გამოშვებით ასწევდნენ თავსა და შებღვრდნენ ღრმა ფიქრებით გატაცებულს მღვდელსა, რომელსაც სერიოზული გამომეტყველება, საშიშარი ბრძოლა უქროლავდა პირის სახეზე. „წავიდე, თუ დავიცადო დილაამდისო?“ ფიქრობდა ის და ერთ ჰაზრზედაც ვერ დამდგარიყო. წასვლაც საძნელო იყო და წაუსვლელობაც კი არ შეიძლებოდა. იქ მოუთმენლად მიელოდა მომაკვდავი დედა-ბერი.

ასე ორქოფი ჰაზრით უბრძანა გლახებს დამსხდარიყვენ და თითონ გამობრუნდა სასადილო ოთახში. კარებში შეეჩხება ცოლი, რომელიც თურმე მთელ ღროს იქ მდგარიყო და ყური ეგდო მეთევზეებთან ქმრის მუსაიფისთვის. ქალი მეტად აღელვებული იყო. ფერ მიხდილი პირის სახე ანთებოდა, ხელებით თვის მანდილს კმუტუნავდა.

—ნუ თუ ამელამვე წახვალ, მართლა? ჰკითხა ათრთოლებულმა, როდესაც სამზარეულოს კარები მიიხურეს.

—ეს ხომ სისულელეა! ასეთ ავდარში წასვლა და მერმე კიდევ ღამით... რას ამბობ, რას! დაუქრდი ღვთის გულისათვის... ორ თავიანი კი არა ხარ. ხომ ხედავ თითონ ისინი ამბობენ ძნელი სამგზავროაო. მე მგონია არავინ დაგსჯის, რომ არ წახვიდე...

მ. ანდრია ხმას არ იღებდა. დაჩემებული შემოუჯდა სტოლსა და ხელში კოვზი აიღო. მაგრამ პატარა ხნის უკან ისევ გაუშვა ხელიდან. ეტყობოდა, რომ, თუმცა შესცქეროდა ცოლსა და ყურს უდგებდა მისს სიტყვებსა, მაგრამ ვერაფერს ვერ მიმხვდარიყო. პირის სახეზე ძრვილმა, აუტანელმა სულიერმა ბრძოლამ წამოუქროლა.

—რაც უნდა იყვეს, უნდა წავიდე! დაიწყო დაბოლოს. იქ „მათვევენა“ მოუთმენლად მიმეღის,

—ნუ თუ მართლა ემზადები წასვლას? ამოიოხრა ქალმა.—დაფიქრდი, დაფიქრდი...

—ღიახ, უნდა წავიდე, თუმცა საძნელო კია! ჩაილაპარაკა მ. ანდრიაშვილი. მართალია, ჩემს პირადს ბედნიერებას საფრხე მოეღის, მაგრამ... იქ ნუგეშს მიეღის მომაკვდავი დედა-კაცი, ჩვენი ვალია: პირადი ანგარიშები გავსწიროთ სამწყსოსათვის.

ცოლი სულ ღელავდა და წამ და უწუმ რა-
ლაცას შელაპარაკებას აპირებდა

— არავინ არ გაგიმტყუნებს, რომ არ წახვიდე, —
დაიწყო როგორც იყო ქალმა. — ყველა მიხვდება,
რომ სიმბდალით კი არ მოსვლია, არამედ გონების
ქვეშაობის ხმას დამორჩილებიაო. შენი სიცოცხლე
უფრო ძვირფასია შენი ოჯახობისათვისაც და სამწყსო-
სათვისაც, ვინემ ერთი „მათვევენას“ წადილისათვის.
ღმერთიც არ გიწყენს ამისათვის. მან უწყის, რომ
შენ ნახელმძღვანელები იქნები კეთილ გონიერებით
და არა ავი მგზავრობის შიშით.

ქალი ლაპარაკობდა მეტი გრძობითა, აკანკა-
ლებული ხმით და აღევლებული მიხვრა-მოხვრით...

— სვინდისი? ჰკითხა მ. ანდრიაშა, და თავი
აილო თვეშიდგან, — ის რაღას მეტყვის? რად მინდა
მე ხალხის მითქმა-მოთქმა, თუ სვინდისი მაშილებს.

ხმა თან და თან უმამაცდებოდა, და რაღაც
მადლი ებადებოდა თვალეში. წამოდგა სკამიდგანაც.

— სვინდისი მეტი? გეკითხები მე. — გაუმეორა
ქალსა, — სად უნდა გავექცე მის მხილებას? და ხომ
ის დამჯის, ეს ეჭვს გარეშეა. ღმერთმა ნუ ჰქმნას,
მაგრამ „მათვევენა“ რომ უზიარებლად მოკვდეს და
ეს ჩემი მიზეზით მოხდეს, მაშინ რაღა უნდა უქმნა?..
მე მუდამ თვალ წინ შედგომება მოცვალებული და
წყნარად, მაგრამ საყვედურით დამიწყებს ცქერას: ეჰ,
შენ, მართლ-მადიდებლო მოძღვარო — ამოვიკითხავ
მის თვალეში, — რომელიც დავალებული ხარ დასდო
სული თვისი ცხოვართათვის. რა იქმნა შენი მხურ-
ვალე და დაჟინებული მოძღვრება ყოველს ქრისტი-
ანეს ვალდებულებაზე ქვეყნიურსა, ხრწნილებადასა,
და სწრაფ-წარმავალსა წინ დაუყენოს საუკუნო, ზე-
ციური ნეტარება ქრისტეს მიერ. სად არის ის ადა-
მიანური სიყვარული, რომელიც არაფერს არ შურავს
მეგობრისათვის, რომლის გვირგვინი თავის განწირვაა
მოყვასათვის? სჩანს ყველა ესეები სიტყვები ყოფი-
ლა მხოლოდ? რაღად მიდიოდი ამის შემდეგ მღვდლად?
რად აიღეთ მხარზედ მძიმე ტვირთი — ცხოვნება
სამწყსოისა? რისთვის, რისთვის და რისთვისო?..

მ. ანდრია შესძახოდა ცოლსა, მაგრამ ხედვით
ვერ ხედვიდა. ის გაიტაცა წარმოდგენილ სურათზე
ფიქრებმა. თვალეში ანთენ, ხელეში ზევით აიშვირა
და ამ სახით თითქოს მადლით მოსილს წინასწარ-
მეტყველს წარმოადგენდა.

ცოლი გაშტერებული ისმენდა მის გრძობიერს
სიტყვებსა. მიუხედავად ასეთი სერიოზული წუთისა,
ის დასტრფა ქმრის ცქერითა: რა მშვენიერი, რა
ძვირფასი წარმოდგა ამ წუთში ის მას...

მ. ანდრია პირველად ჩაფიქრდა. შემდეგ, თით-
ქოს გამოიღვიძაო, აიმატა და გარდაწყვეტილი
კილოთ წარმოსთქვა „მივდივარო“.

ცოლიც ისევ გამოირკვა, რადგანაც მხოლოდ
ერთ წუთსლა შეეძლო საშიში მდგომარეობის გადა-
ვიწყება. შიშისა და სიძნელის ხმამ ისევ ჩასძახა ყურ-
ში საოცარი სიმძაფრით.

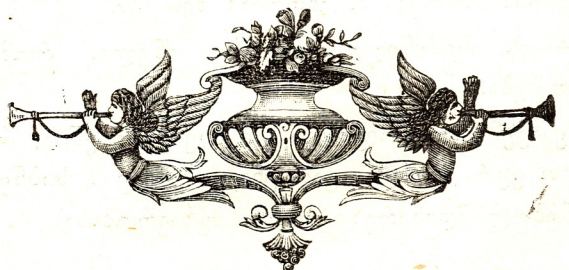
— რომ დაიხრჩო? მაშინ რაღა მეშველება?
დაფიქრდი შენ წვრილი შვილები გყვანან. რა უნდა
ჰქმნან იმათ? გაცვებით ეკითხებოდა ქმრის გაბედუ-
ლებისაგან თავზარდაცემული ქალი.

— რაც მომივა, მომივა! ამის აცილება შეუძლე-
ბელია! უნებური მხიარულებით წარმოსთქვა მ. ან-
დრიაშა. — მე ვაზნაშად მეტს აღარ დავიცდი. შენ, საშა,
რაღაც თბილი საცმელი მომიმზადე, საშინელი სი-
ცივეა გარედ...

— მე მაინც არ მჯერა, რომ შენ ახლა წასვლა
გინდოდეს. შეესიტყვა ქალი, რომელსაც ხმაზე ტი-
რილი დაეტყა.

— ღმერთმა დაგვიფაროს, მაგრამ რომ უეცრივ
დაიხრჩო, რაღა გვეშველება...

— ღმერთი მოწყალეა, არაფერი არ იქნება.
ხვალ შინ დავბრუნდები უვნებლად. უარის თქმა
კი, შენ თითონ იცი, შეუღძლებელია. დედა-ბერი
მეტის-მეტად ერთგული იყო ეკლესიისა, მეტის-მე-
ტი მორწმუნე. მისთვის ეს უკანასკნელი ნუგეშია ამ
ქვეყნად. ხომ ხედავ, ექიმს უარი უთქვამს წასვლაზე,
თუმცა ეს სვინდისის წინააღმდეგია. ჩვენ კი,
მღვდლებს, უარის თქმა არ დაგვშვენდება. ჩვენ ყვე-
ლა გაგვიმტყუნებს, და ღვთის წინაშეც მოპასუხე
შევიქმნებით ამისათვის. როგორ დაიტანჯება ის,
როდესაც მელის და აღარ მივალ... ერთად-ერთი
ნუგეშია დარჩენია ამ ქვეყნად! არა, შენ მომიტანე
ისევ საცმელი, და თბილად მომრთე სამგზავროდ.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კეთილზნეობაზე

ზგა მოკლვისა საგზუსოსადგი *).

საუბარი მართხა

მშობლების მოვალეობათა შესახებ.

ყოველი მშობელი ვალდებულია ასახრდოს თავისი შვილები, გაზარდოს იგინი, და თავის შეძლებისადაგვარად, დააბინაოს. ყოველივე ეს ზრუნვა შეეხება მარტო ჩვენს სხეულს. ხოლო ჩვენს შვილებს სხეულს გარდა აქვთ სული და თუ მშობლები ვალდებული არიან იზრუნონ თავიანთი შვილების სხეულზე, მით უმეტეს ვალდებული არიან იზრუნონ სულზე, ვინაიდან ჩვენი სული უძვირფასესია სხეულზე. განა ქეშმარიტი მშობელია ის დედ-მამა, რომელიც თავის შვილებს უარს ეუბნება საზრდოზე და არ ცდილობს დააკმაყოფილოს თავისი შვილების უსაჭიროესი მოთხოვნილება? როგორი თვლით უნდა შევხედოთ იმ მშობელს, რომელიც არ ცდილობს თავისი შვილების სულის შესახებ, არა თუ არ იფარავს მათ დალუპვისაგან, პირიქით ხელს უწყობს მათ დალუპვას.

მაგრამ განა მოიპოვებინ ქრისტიანეთა შორის ისეთი დედ-მამები, რომელნიც სრულიად არ ზრუნავდენ თავიანთი შვილების სულის შესახებ? არიან. ასეთ დედ-მამათა რიცხვი შეადგენს სამ მეოთხედს. სწორეთ სამ მეოთხედზე მომეტებულია მათი რიცხვი! მე არ ვიცი, თქვენც შეგინიშნავთ ეს სამწუხარო მოვლენა, თუ არა და მე კი ყოველივე ეს, რასაც ეხლა გეუბნებით, გამოცდილებით ვიცი და ჩემი საკუთარი თვლით მინახავს.

მშობლების აუცილებელ მოვალეობას შეადგენს, რათა მათ თავიანთ შვილებს ასწავლონ სარწმუნოება, გააგებინონ და შეასწავლონ იესო ქრისტე, გაასწორონ მათი ნაკლულევანებანი, მოსპონ მათში ცუდი

მისწრაფებანი, მიაჩვიონ ქველის საქმეებს, და ამისათვის საჭიროა, რომ პირველად მშობლები მოიტყუენ კარგად, რომ კეთილი მაგალითი უჩვენონ შვილებსაც. ეხლა მითხარით, განა ბევრია ასეთი დედ-მამა?

მე აქ არ მოვიხსენებ მდიდრებს და წარჩინებულ პირთ, რომელნიც თავიანთი შვილების სწავლებას და აღზრდას სხვა პირთ ანდობენ. ჩემის ფიქრით ასეთი მშობლები ძლიერ დამნაშავენი არიან ღვთის წინაშე, რომ თავიანთ პირდაპირ მოვალეობას სხვას ანდობენ და არა სურთ, რომ თავისი თვალ ყური ადევნონ თავიანთ შვილების აღზრდის საქმეს. ამ პირებმა უნდა უწყოდენ, რომ ნაქირავები მასწავლებელნი და აღმზრდელნი უმეტესად იმას ცდილობენ, რომ მათდამი მიბარებულ ყმაწვილებს გადასცენ სხვა-და-სხვა ცოდნა, რომელმაც, შეიძლება, შემდეგში ამ ყმაწვილებს სარგებლობის მაგიერ დიდი ვნება მოუტანოს. ასეთი დაქირავებული აღმზრდელნი სრულებით არ ზრუნავენ, რომ მათდამი მიბარებულ ყმაწვილებში განავითარონ ქრისტიანული ქველ-მოქმედებანი და კეთილი ცხოვრება. სწორეთ ასეთი აღზრდაა მიზეზი, რომ ჩვენი ახალ-თაობა უმეტესად გასათუთებულია და მუდამ უბრალო საგნებზე იყოლიებს თავს, და სიბოროტეს გარდა არაფერი არ იცის; ასე აღზრდილნი პირნი არც კი ფარვენ თავიანთ უსჯულოებას და გარყვნილებას; იგინი სრულებით აღარ ფიქრობენ, თუ რა არის ქეშმარიტება და კეთილი, პატიოსნება და სიბრძნე, თითქო მათ სრულებით დაუკარგავთ აზროვნების ნიკი; იგინი ცოცხლობენ მარტო გრძნობებით და გრძნობათათვის, იგინი უფრო უსულლო მანქანს ჰგვანან, ვინემ გონიერ არსებას. ჩემის აზრით ასეთი აღზრდა უნდა იყოს მიზეზი, რომ დღეს ძვირად ვხედავთ კეთილ-შობილ პირთ, გარდა ამისა ცუდი-აღზრდა სრულებით დასცემს ზნეობას.

მე ჩემი საუბრით მოგმართავთ თქვენ, რომელნიც თვითონ ზრდით თქვენს შვილებს და მუდამ თვალ-წინა გყავსთ იგინი. მე თქვენ გკითხავთ: აძლევთ თუ არა თქვენს შვილებს სულიერ საზრდოს, რომელმაც უნდა აღზარდოს მათი სული, ე. ი. ასწავლით თუ არა მათ ყოველივე მას, რაც საჭიროა ცხოვნებისათვის? ცდილობთ თუ არა, რომ ასეთი სწავლა აღბეჭდოთ მათ ხსოვნაში, გონებასა და გულში? ამ მხრით, ვგონებ, თქვენი ზრუნვა იმით გამოიხატება, რომ თქვენ ასწავლით ხოლმე თქვენს

* იხილე „მწყემსი“ № 5, 1897 წ.

შვილებს რამდენიმე ლოცვას, რომელიც მათ არც კი ესმის და ან საიდან უნდა ესმოდესთ, როცა თვითონ თქვენ ხშირად არ გესმისთ უმეტესი ნაწილი ლოცვებისა?

ძველს აღთქმაში ვკითხულობთ, რომ უფალმა, უბრძანა რა თავის ხალხს შეიყვაროს იგი და ემსახუროს მასს, დაუმატა ეს დაუფიწყარი სიტყვებიც: და ასწავლიდე მათ (მცნებათა) შვილთა შერთა სახლსა შინა, მოგზაურობის, დაწოლის და აღდგომის დროს (მეორე სჯულისა 6, 7). სწორეთ სასიამოვნო სახანავია ოჯახის მამა, რომელიც ჯდის თავის შვილებში და ხელში უჭირავს დაბადება: მოდიოთ, შვილნო ჩემნო, და დამიგდეთ ყური: აი დიდი წიგნი ქრისტიანთა; აი წიგნი, რომლის წაკითხვა შეუძლიათ გაუნათლებელ და ნასწავლ პირთ. ამ წიგნიდამ თქვენ ისწავლით შეიყვაროთ ერთმანეთი; მოთმინებით აიტანთ სიცხეს, სიცივეს, შიმშილს, წყურვილს, სიშიშვლეს, და ყოველივე მწუხარებას, რომელთაც კი მოგივლენთ თქვენ უფალი. ამ წიგნიდამ ისწავლით მორჩილებას, მოთმინებას და ყოველივე ქველის საქმეს. შეხედეთ იესო ქრისტეს, ჩვენ ყოველად მოწყალე მაცხოვარს, რომელიც გაემსჯალა ჯვარზე ჩვენი სიყვარულისა გამო. ჩვენმა ცოდვებმა მიიყვანეს ქრისტე იმ მდგომარეობამდე, რომელშიაც თქვენ ხედავთ მას. ამიტომ მოერიდეთ, შვილნო ჩემნო საყვარელნო, მოერიდეთ ცოდვებს, როგორც მტაცებელ მხეცს, რომელიც მზად არის გჩანთქას თქვენ. მოერიდეთ დიდების მოყვარებას, შურს, ცუდ სიტყვაობას მოტყუებას, სამარცვინო სიტყვებს და საქმეთა. შვილნო ჩემნო, მე მიყვარხართ თქვენ, და მხოლოდ თქვენთვის ვცოცხალვარ და ვევედრები უფალსა, რომ მან დაგიფაროთ თქვენ მომაკვდინებელი ცოდვისაგან, რომელიც ჰკლავს თქვენს სულს და ჯვარს აცვამს იესო ქრისტეს.

რომ ბავშვებს ასე ველაპარაკებოდეთ, მაშინ ისინიც თავისი მხრით მოგცემენ მრავალ კითხვებს, რომელნიც მშობლების მხრით მოითხოვდა განმარტებას და ამ სახით თვით მშობლებიც შეიძენდნენ სწავლას. მაგრამ ზოგიერთი მშობლები, საუბედუროდ, ღმერთზე კი არ ელაპარაკებიან შვილებს, არამედ სულ სხვა საგნებს ჩასჩიხინებენ, და უმეტეს ოჯახში სრულიად ვერ გაიგონებთ იესოს სახელს, რომელი სახელიც მუდამ უნდა ადგესთ პირზე პატარა ყმაწვილებს, როგორც კი ისინი ლაპარაკს ისწავლიან.

გაუნათლებლობის მიზეზით ჩვენი შვილები ვარდებიან მრავალს ცოდვებში, ხოლო რომ ქრისტეს სწავლით განათლებულნი ყოფილიყვნენ ისინი, მაშინ კი ასცდებოდნენ ამაებს. მამანო და დედანო! თქვენ ამისათვის პასუხს აგებთ ღვთის წინაშე. თქვენ ღუპავთ თქვენი შვილების სულს, როცა სტოვებთ მათ უსწავლელად. რითი შეგიძლიათ თავი გაიმართლოთ, როცა ამაში ანგარიშს მოგთხოვენ? ნუ თუ იტყვით, რომ თქვენც თვითონ გაუნათლებელნი იყავით და ამიტომ არ შეგეძლოთ გასწავლებიათ შვილებისათვის, რაც არც თქვენ იცოდით. მაშ რაღა იცით, თუ თქვენი სარწმუნოებაც არ გაგეგებათ? მაშ რაღაზე დაბადეთ შვილები ქვეყანაზე, თუ მათ შესახებ ვერ აასრულებდით თქვენს პირდაპირ მოვალეობას? ნუ თუ საკმაო არ არის, რომ თქვენი გაუნათლებლობა გღუპავთ თქვენ? და თქვენ კი გინდათ, რომ თქვენთან ერთად სხვებიც დაიღუპონ!

შეიძლება ამაზე მოგვიგონ: ჩვენ გყვანან სულიერნი მწყემსნი, რომელნიც ვალდებულნი არიან იქადაგონ და გვასწავლონ. ეს მართალია; ასეთი თავის გამართლება უფრო სასირცხლოა თქვენთვის, ვინაიდან თქვენ თვითონ პირველი მასწავლებელნი ხართ თქვენი შვილებსათვის. თუ კი მწყემსნი გყავთ, რატომ არ დაიარებით მათთან და არ სწავლობთ? არც თქვენ დადინართ თქვენ სულიერ მწყემსთან და ხშირად თქვენ შვილებსაც უშლით იარონ მასთან; თქვენ თქვენს ნივთიერ ქონებაზე უფრო ზრუნავთ და ფიქრობთ, ვინემ თქვენი შვილების სულზე, აქ ურიგო არ იქნება მოვიყვანო იერემია წინასწარმეტყველის სიტყვები, რომელნიც ცოტად-თუ ბევრად, შეგვებნიან თქვენ.

მშობელთა მეორე მოვალეობაა—ამხილონ, გაასწორონ, დასაჯონ შვილნი თავისნი და ამაების შესახებ მე მხოლოდ უნდა გისაყვედუროთ თქვენ. მომიტყევთ, მოთმინებით მომისმინეთ და ნუ გეწყინებათ ჩემი მხილება, ვინაიდან ამას მავალებს მე ჩემი სამსახური. მე იძულებული ვარ მოგიტხოვროთ თქვენ არა სასიამოვნო ამბები, მაგრამ ამისი მიზეზი თქვენ თვითონა ხართ:

მე ძლიერ ცოტა ოჯახი ვიცი ისეთი, რომელშიაც შვილებს ისე წვრთნიდნენ, როგორც უნდა. ზოგნი ასათუთებენ თავიანთ შვილებს და ნებას აძლევენ ისე იცხოვრონ, როგორც უნდათ იმ იმედით, რომ ივინი ახალ-გაზრდები არიან და როცა მოიზრდებიან, ისე ქკუაში შევლენო. მართალია, რაც

ბავშვები წლოვანობაში შევლენ, ისე დაქკუიანდებიან; მაგრამ ცუდი ლტოლვანი და ბოროტი ჩველებანი თუ პატარაობისასვე არ აღმოიფხვრენ ჩვენი შვილების გულიდან, შემდეგში ისინი თან-და-თან ძლიერდებიან, ფესვს მაგრად იდგმენ, და ბოლოს მათი მოსპობა შეუძლებელი რჩება. სანამ ხე პატარაა, იმისი მოღუნვა და გამართვა ადვილია. ერთი აბა მოინდომეთ დიდი ხის მოღუნვა და ანუ გამართვა. ასეთი ხის მოტეხა უფრო ადვილია, ვინემ მისი გასწორება. თქვენ ხშირათ უჩივით თქვენს შვილებს, რომ იგინი რაღაცა ბოროტები იზადებიანო. მაშასადამე ყოველთვის დროა იმათი გასწორებისათვის.

ნეტარი ავგუსტინი თავის აღსარებაში ამხილებს თავის თავს ღვთის წინაშე იმ უწყსო მოქმედებათათვის, რომელნიც აღიძრენ მის სულში, როცა ის ძიძასთან იზრდებოდა. მე ვიცნობდი ისეთ კაცთა, რომელნიც ნამდვილ ქრისტიანები იყვნენ, რომელნიც სასტიკად სჯიდნენ შვილებს პატარაობიდანვე. მაგრამ ყოველ დღე ვხედავ ისეთ მშობლებსაც, რომელთაც სასაციოდ არ ჰყოფნით და ძლიერაც უხარიათ ბავშვების ეშმაკობანი, და არ ახსოვთ, რომ ჩვენ დედის მუცლიდან თანგვყვება თესლი ყველა ცუდ ვნებათა და ამ მავნებელ ვნებათა მოსპობა საჭიროა დასაწყისშივე.

ზოგი მშობელნი, მართალია, ასწორებენ და სჯიან თავიანთ შვილებს, მაგრამ რა სახით? ყოველივე ამაებს ასრულებენ ლანძღვა-გინებით. ეს გასწორება ანუ დასჯა კი არ არის, არამედ წვალება. ასეთი კაცი მამა კი არაა, არამედ აღმასრულებელი სასჯელისა, ასეთი ქალი დედა კი არაა, არამედ განცოფებული ქალი; ესენი კაცნი კი არაა, მხეცები არიან. ამაზე შენ გულ-გრილად მომიგებ: მე იმათი დასჯა ისე არ შემეძლო, თუ გული არ მომსვლოდა, თითქო ამ მოვალეობის აღსრულებისათვის საჭიროა უარ-გყოთ ყველა მოვალეობანი, რომელთაც გავალებს შენ სიყვარული, სარწმუნოება და კაცობრიობა. რა წარმოდგება აქედან? ის, რომ შვილებს ან სრულეზობათ არ ეშინიათ შენი და ან თუ ეშინიათ, ეშინიათ მარტო ცემისა და შენი ყვირილისა. იმათ არ ერიდებათ შენი წყენისა, მხოლოდ ეშინიათ, რომ ცემონ: როცა ეს შიში გაივლის, ისინი ძლიერ ნაკლებად ცდილობენ, რომ რაიმე უსიამოვნება არ მოგაყენონ.

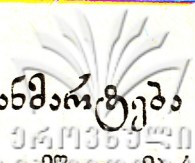
როცა დედ-მამა სჯის შვილებს სარწმუნოების შეგულიანებით ანუ მშობლიური გრძნობით, იგინი

პირველად უსაყვედურებენ შვილებს მათ ცუდ საქციელს. როცა შვილები ურჩობას და გაუგონლობას გამოიჩინენ, მაშინ პირველნი აღამალლებენ ხმას, მაგრამ კი არ ბრაზდებიან. სჯიან შვილებს, მაგრამ სასტიკად კი არა. „შვილო ჩემო! მე შენ გსჯი, ვინაიდან შენ ეს დაიმსახურე, შენ მოიქმედე ბოროტი: მართლ-მსაჯულება მოითხოვს, რომ შენ გამოსცადო ამ დამნაშაობის ცუდი შედეგნი; იქმოდე ყოველთვის კეთილს და არას დროს არ იქნები დასჯილი. მე რომ შენ არ მიყვარდე, მაშინ ნებას მოგცემდი გეცხოვრა შენი სურკილისამებრ; მაგრამ მე შენ მიყვარხარ და ამისათვის გსჯი, რომ გასწორდე და შეიქნე პატიოსანი კაცი და კეთილი ქრისტიანი.“ ბედნიერნი არიან შვილები, რომელთაც ასე ელაპარაკებიან და ასე სჯიან! ვაი იმათ, რომელთაც უბრალო შენიშვნასაც არ აძლევენ ნაცვლად იმისა, რომ ერთი ბიჭიერებისაგან დიაცვან, მშობლები თავიანთი ცუდი მაგალითებით შვილებს აგდებენ მრავალ ცუდ საქმეთა შინა.

მშობლების ცუდი მაგალითი უფრო მომეტებული ზარალს აძლევს მათ შვილებს, ვინემ ყველა მათი დარიგება და დასჯა. მშობლების ცუდი მაგალითები მნიშვნელობას უკარგვენ ყოველივე მათ სასარგებლო დარიგებათა და დასჯათა. შენ არიგებ შენს შვილს, რომ მან ცუდი სიტყვები არ იხმაროს, და უსაყვედურებ, როცა შენ ამას შენიშნავ შენს შვილს; ამავე დროს შენს შვილს ესმის, რომ შენ წარა-მარა იგინები და სასაციოდ უფრო ის არის, რომ შენ შენიშნავს აძლევ შენ შვილს ცუდი სიტყვებისათვის, მაგრამ ამავე შენიშვნის დროს შენ უფრო სამაგელ სიტყვებს ხმარობ შენ უქადაგებ შენს შვილს როჩილებას და მოთმინებას—ეს ძლიერ კარგია. მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ ეს შენი შვილი ხედავს, რომ შენ უწყრები დედა მის, ლანძღავ მოსამსახურეს, ეჩხუბები მეზობლებს. შენ როგორ უნდა უთხრა შენს შვილს, რომ მთვრალობა და სამიკიტნოებში სიარული ცუდია, როცა შენ თვითონ უმეტესი დრო სამიკიტნოებში ხარ და შინ ყოველთვის მთვრალი ბრუნდები? როგორ უნდა დაარიგო შენ შენი შვილი, რომ მან მიუტეოს დამნაშაობა სხვას; როცა შენ მუდამ სხვებს ემუქრები?

შენ, დედაო, თავს იქებ, რომ კარგი განათლება მიეცი შენს ქალს, იგი მტკიცედ სდგას სარწმუნოებაზე და სხვა. ნეტავი ვიცოდე, როგორ ასწავლიდი შენ შენს ქალს მოყვასის სიყვარულს, როცა შენ მუდამ სხვებს აუგებ და მუდამ ეჩხუბები შენს მეზობლებს. მსურს ვიცოდე, როგორ ასწავლიდი შენ შენს ქალს მორცხობას, სიმშვიდეს, უბი-

წლებას, როცა შენი ქალის წინაშე არა ერთ გზის გაგიმეორებია შენი ახალ გაზღობის ზოგიერთი ცოდვები, რომლებიც შენ მარტო ღვთის წინაშე უნდა აღგეარებია, რომ მიგელო ღვთისაგან შენდობა.

განა ამის შემდეგ დედ-მამათ უფლება აქვსთ უსაყვედურონ თავიანთ შვილებს, რომ მათი შვილები თავის-ნება, გაუგონარნი, ცუდ-ენოვანი, მოჩხუბარნი და მემთვრალენი არიან, როცა შვილები სწორეთ იმ გზით ვლელან, რომლითაც მათი მშობელნი? თქვენი შვილები სწორეთ იმას ჩადიან, რასაც თქვენ ჩადიოდით მათ თვალ-წინ; მათ ავიწყდებათ თქვენგან მიცემული დარიგებანი, ხოლო კარგად ახსოვთ თქვენი ყოფა-ქცევა. ისინი შემოგცქერიან თქვენ, თქვენ გზაძვენ, თქვენ გემსგავსებიან, თუ მათში არის რაიმე ბიწიერება, რომელიც თქვენ არა გაქვსთ და არც გქონიათ, ის იქიდან წარმოდგება, რომ თქვენ თავის დროზე არ დაგირიგებიათ თქვენი შვილები და არც ცდილობართ, რომ დასასყისშივე მოგესპოთ ეს ბიწიერებანი თქვენი ნორჩი შვილების გულში.

საჭიროა, რომ მშობლები დიდის გულ მოდგი ნებით შეუდგეთ თქვენი მოვალეობის აღსრულებას; საჭიროა დაარიგოთ და გაასწოროთ თქვენი შვილები და უმეტესად იზრუნოთ იმაზე, რომ მათ კაი მაგალითები უჩვენოთ. თქვენ თქვენი სულით პასუხს აგებთ ღვთის წინაშე თქვენი შვილების სულის დაღუპვისათვის და თქვენი ცხოვნება შეუძლებელია, თუ საუბედუროთ, თქვენი შვილები თქვენი დამნაშაობით დაიღუბნენ. მე თქვენ დამნაშაობათ ვსთვლი, როცა თქვენი შვილები არ იქნებიან რაგიანად ნასწავლნი, არ იქნენ გასწორებულნი, თუ თქვენში ვერ იხილვენ ქველი საქმეების და კეთილი ცხოვრების მაგალითებს.

თქვენ თქვენი შვილებისათვის უნდა იქნეთ მფარველი ანგელოზები; წაიყვანეთ თქვენი შვილები სწორი გზით. ისე დაიცევით მათი სული, როგორც თვალის გუგა. ასწავლეთ მათ შეიგნონ ქრისტე და ეცადეთ, რომ ყოველ შემთხვევაში ესაუბროთ თქვენს შვილებს იესო ქრისტეზე. ხშირად ესაუბრეთ თქვენს შვილებს იმ სამკვიდროზე, რომელიც ელისთ მათ ცათა შინა და არა იმ სამკვიდროზე, რომელსაც თქვენ დაუტევებთ მათ ამ ქვეყანაზე. მაშინ თქვენი შვილები, იესო ქრისტის მადლის შემწეობით, აღიზრდებიან სიბრძნეში, ამ ქვეყანაზე ივინი მოგანიჭებენ თქვენ ნუგეშს, ხოლო საუკუნო ნეტარების დროს იქნებიან თქვენი სიხარული და გვირგვინი, რომელიც მოგანიჭოსთ თქვენ ღმერთმა. ამინ.

საეჭვო კითხვების განმარტება

- კითხვა.** ტახტზე ასეღის დღეს ხელმწიფე იმპერატორისა პარაკლისის გამოთავს მრავალ ქაიერობით მოიხსენებაზე მარტო ხელმწიფე მოიხსენება და რიგია, თუ არა, რომ მთელი სახლობა მოიხსენონ ისე, როგორც სხვა პარაკლისებზე?
- მაგება.** არ არის რიგი და ამიტომ ტიბუკონიც არ უჩენს სხვათა მოხსენებას.
- კითხვა.** 17 ოქტომბერს საკვირეველებრივი მცფას სახლობის გარდაჩენისა ვაჟო პარაკლისის სავედრებელი ლოცვა მუხლ მოდრეკეთ უნდა იქმავს წაკითხული, თუ როგორც სხვა ჩვეულებრივ პარაკლისებზე?
- მაგება.** უწმიდესი სინოდის განჩინებით 20—21 სექტემბრიდან 1895 წლისა, № 2828 ამ დღეს პარაკლისი უნდა იქნეს გარდახდილი სხვა ჩვეულებრივი სამღობელი პარაკლისისაგან. მაშასადამე მუხლ მოდრეკით არ წაკითხება დაწესებული სავედრებელი ლოცვა მღვდლისაგან.
- კითხვა.** შეიძლება თუ არა ტრაპეზზე დადვას მღვდელმა კამილაგა და მკერდის ჯვარი?
- მაგება.** არკვევით არის განსაზღვრული ის ნივთები, რომელთა დალაგება შეიძლება ტრაპეზზე. კამილაგა არ არის ისეთი სამღვდლო ნივთთა კუთვნილება, როგორიც არის მიტრა მღვდელთ-მთავრისა. კამილაგა არის ჯილდო და არა საღმრთო შესამოსლის კუთვნილება. ამ-სათვის არ შეიძლება კამილაგის დადება ტრაპეზზე წირვის დროს.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

სალითიკატორი განმარტება: შორს ჩემგან, არა მსურს ჩემი ვენახის ექიმობა!...—წერილი რედაქციისადმი. —სასინანულო პოეზია (ლექსი). პანაშვიდი ყვირილის ეკლესიაში განსვენებული ნ. ჭავჭავაძის სულის მოსახსენებლად. —ბიბლიოგრაფია. —ქართველი პატიმრების მდგომარეობა სახალინში. —სარწმუნოება და სიყვარული (ლექსი). —მოვალეობა თუ სიყვარული? —

სწავლა და მესწიერება შრისტიანობაში სარწმუნოებასა და კეთილ-ხეობაზე: საუბარი მეფთხე, ხმა მოძღვრისა სამწყსოთადმი.

— საეჭვო კითხვების განმარტება.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ლამბაშიძე.

Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 марта 1897 г. ♦ Цензоръ прот. Е. Елизево.

Типог. редакци журн. „Пастыр“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаисѣ, въ д. бр. Ханаиновыхъ, на Нѣмецкой ул.